

JONAS SOLSBERIETIS

JONO SOLSBERIEČIO „POLIKRATIKAS” ARBA „APIE DVARIŠKIŲ PRAMOGAS IR FILOSOFŲ UŽSIĖMIMUS”

John of Salisbury's "Policraticus" or "On the Frivolities
of Courtiers and the Footprints of Philosophers"

PIRMAS SKYRIUS

KAS LABIAUSIAI KENKIA LAIMINGIESIEMS

Iš visų dalykų, kurie kilniesiems vyrams kenkia, manau, nėra nieko pavojingesnio už tiesos matymą užtemdinančias lemties viliones, nes kai pasaulis jiems sunėša savo turtus ir malonumus, kuriais skatina ir kursto godumą bei geidulingumą tiek, kad siela, pavergtą įvairiausių išorinių malonumų apgaulės, atskirta pati nuo savęs išorinėmis gėrybėmis ir stokojaanti savo vidinio gėrio, atsiduoda įvairiems geiduliams. Mat dorybės pamotė – gera klotis – savo išrinktiesiems ploja, kad jiems pakenktų, į nelaimingą baigtį juos sėkmės keliu atvestų ir pabaigoje visiškai sužlugdytų. Iš pradžių savo svečiams ji siūlo saldų vyną, o kai šie apsvaigsta, mirtinų nuodų arba dar ko nors blogesnio į jį įmaišo. Kuo labiau ryškėja jų įvaizdis, tuo tirštesnės ūkanos dengia jų apstulbusias akis. Todėl tamsai didėjant, tiesos matymas silpsta, o pakirtus dorybės šaknį, želia ydų derlius, ir proto šviesai gęstant, žmogus nenumaldomai artėja prie nelaimių bedugnės. Taip protingas kūrinys sugyvuolėja, taip Kūrėjo atvaizdas panašumu į gyvulį iškreipiamas¹, taip kilnus žmogus išsigimsta ir tuštybė jį padaro į save panašų² tuo, kad besipuikuodamas jam skirta garbe, iš pasipūtimo praranda protą. Juk kas gali būti gėdingesnis už tą, kuris savęs pažinimą niekina, kuris Parkos ranka naudingam gyvenimui atmatuotą laiką – jo vienintelio už jokiais

RAKTAŽODŽIAI: Jonas Solsberietis, *Policraticus*, pramogos, filosofija, pareigos.

KEY WORDS: John of Salisbury, *Policraticus*, frivolities, philosophy, duties.

palūkanas ir jokią atgailą neįmanoma susigražinti – gėdingai švaisto ir pelno Kūrėjo panieką. Kas gali būti gyvuliškesnis už tą, kuris dėl proto trūkumo ir pomėgio paskatos paniekinęs savo reikalus svetimais rūpinasi (Horatij 30 pr. Kr. b., Liber 2: 19), ir ne tik reikalais, bet ir svetimu laisvalaikiu mielai užsiima? Kas gali būti gyvuliškesnis už tą, kuris apleidęs savo pareigas vidurnaktį keliai, kad pasinaudodamas šunų uosle, medžiotojų darbu, draugų pastangomis, aibės tarnų paslaugomis, švaistydamas laiką, pinigų ir jėgų, nuo aušros iki aušros su žvėrimis kariautų.

ANTRAS SKYRIUS

KAS NETINKAMA

Tikrai netinkama yra tai, kas ne iš prigimties arba pareigos kyla, nors vis dėlto kartais teisingai sakoma, kad teisingiau netinkamu vadinti tai, kas niekada niekam netinka. Tai, kas priklauso prigimčiai, visiškai vienodai visiems priklauso, o tai, kas priklauso pareigai, atskiriems asmenims priklauso. Tad vieno reikalauja pareiga, kito – prigimtis, nors pareiga reikalauja laikytis prigimties įstatymo, nes pasipriešinimas prigimties įstatymui yra tėvažudystės rūšis, ir šventvagystei prilygsta nepaklusimas tėvų įstatymams, ir atsisakymui deramai gerbti visų mūsų motiną. Bet tai, ką protas iš deramų šaltinių priima, nėra be išlygų netinkama. Jeigu kartais išgaunamas kuklus malonumas arba nauda ir niekas žalos nepatiria, tai neprieštarauja pareigai arba prigimčiai; bet jeigu ką nors pažeidžia, tai yra tikrai ir be išlygų netinkama, ir niekam neleistina. Todėl tokių dalykų darymas visada yra arba klaida, arba nusikaltimas.

TREČIAS SKYRIUS

PAREIGŲ PASKIRSTYMAS PAGAL SENOVĖS POLITINĘ SANTVARKĄ

Pagonių filosofai teisingumu, kuris vadinamas politika, formuodami principus ir papročius, dėl kurių ir egzistuoja bei klesti žmonių respublika, nustatė, jog kiekvienas privalo pasitenkinti savo nuosavybe ir užsiėmimu; taip pat, gyvenantiems mieste arba priemiestyje bei žemdirbiams arba kaimo gyventojams jų atskiras gyvenamąsias vietas ir darbą paskirstė taip, kad kiekvienas atskirai ir visi kartu tarnautų bendrajam gėriui. Gamtos, darbo ir veiklos vaisių kiekvienas gaudavo pagal nuopelnus. Kiekvienam atskiram žmogui išlaikant galeistingos meilės jausmą, niekas nesisavindavo to, kas priklausė kitam. Geriausia vieta miesto centre buvo skiriama Areopagui³, kad įsteigtas tinkamoje, atsižvelgiant į jo atliekamas pareigas, vietoje, jis savo įstatymais kitus užsiėmimus maitintų tarsi tam tikrais sveikatos ir gyvybės upeliais. Bet medžioklės menas arba profesija vargiai leidžiamas gyvenantiems priemiesčiuose, nes medžiotojai, kaip valstiečiai ir kiti kaimo vietovių gyventojai, yra labiau atskirti nuo kilmingesnių miesto gyventojų. Juk visiškai neteisinga,

kad kilmingesnė prigimtis būtų pažeminta niekingais užsiėmimais, ir tie, kurių laukia sunkūs ir rimti darbai, vaikytusi tuščių malonumų. Tad medžioklė leistina kaip menas arba profesija, bet draustina kaip lengvabūdiška pramoga ir piktadarystė, įstatymais baudžiant tuos, kurie ja neteisėtai užsiima.

KETVIRTAS SKYRIUS

APIE LEISTINĄ IR NELEISTINĄ MEDŽIOKLĘ,
JOS RŪŠIS BEI DALYVIUS

Jeigu tikėtume istorikais, tai būtent Tėbų piliečiai pirmieji nusprendė, kad visi gali ja užsiimti. Todėl visos gentys juos įtarė esant susitepusius tėvažudyste, šlykščia kraujomaiša, ženklų klastojimu ir melagingomis priesaikomis. Visus šiuos pasibjaurėtinus dalykus jų sumanytojai, o gal geriau sakyti – piktadariai, į pirmąsias nuostatas įtraukė, kurias vėliau Frygams, išlepusiai ir bailiai, lengvabūdiškai ir gėdos neturinčiai genčiai, perdavė. Iš tėbiečių šaiposi atėniečiai ir lakedemoniečiai, rimtesni žmonės, kurių istoriniai žygiai, prigimtis ir papročiai apgaubti įvairiais paslapties šydais, bet šaiposi taip, kad blogybių išjuoka būtų naudinga arba pasakojimo poetiškumas teiktų malonumą. Todėl jie pasakoja, kad erelis Dardanijo medžiotoją pagrobė pokyliui, po kurio vyko smerktinos ir nenatūralios glamonės (Ovidijus 1979: 264 [145–160])⁴. Be abejo, tai logiška, nes kaip lengvabūdiškumas būdingas paukščiui, taip blaivumui aklas malonumų troškimas nesigėdija atsiduoti bet kokiai aistrai.

Tėbiečių vadas, kai netyčia pasiklydo, išvydo nuogumą tos, kuri visada miškuose gyveno, ir buvo paverstas žvėrimi, bet žmogiškai jaučiančiu. Ir kai jis, jau turėdamas elnio pavidalą, bandė savo šunis balsu sulaikyti, buvo jų nasrais sudraskytas, nes taip gėdingai daryti jie buvo įpratinti (ten pat: 69–73 [III, 135–250]). Gal todėl medžiotojų globėja buvo išrinkta deivė, nes tokia ydinga veikla dievai nenorėjo susitepti. Venera, pati būdama ištverminga medžiotoja, šerno iltimis nužudytą Adonį aprauda (ten pat: 276–277 [X, 525–555]; 281–282 [X, 710–735]). Maronas, norėdamas išjuokti kilnų Kartaginos svetingumą, nežino, kaip patenkinti įsimylėjęlius, kaip tik suteikdamas jiems progą medžioklėje, miško oloje nuo kitų atsiskyrus (Vergilijus 1989: 69 [IV, 155–175]).

Galbūt taip yra todėl, kad nešvari begėdystės sąžinė nekenčia šviesos, o teisėta meilė, priešingai, džiaugiasi savo vestuvių šviesiaisiais deglais apšviesta.

Ar gali man paminėti nors vieną garsų vyrą, kuris medžioklės malonumams būtų labai atsidavęs? Pergalingasis Alkidas, *nors variakoją elnę pašovė ir Erimanto jis apramino girias...* (ten pat: 127 [VI, 802–803]), padarė tai ne savo malonumo geismą tenkindamas, o bendrojo labo siekdamas. Kalidonijos niokotoją šerną Meleagras nudėjo ne sau malonumo ieškodamas, bet siekdamas išlaisvinti kraštą nuo priešo (Ovidijus 1979: 212 [VIII, 414–429]). Romėnų giminės pradininkas sumedžiojo elnius ne savo malonumui, bet tam, kad sau ir savo bendražygiams parūpintų maisto

(Vergilijus 1989: 10 [I, 185–194]). Vyrų darbai vertinami pagal rezultatus ir tikslus. Juk dėl kilnaus tikslo atliktas darbas yra puošmena.

Tačiau jokio pavojaus nekyla tam, kuris žmonių ir šunų armiją surenka, kad ne tiek savo, kiek svetima drąsa su žvėrimis kariautų. Gal nelaimingą žvėrelį, baikštų zuikelį jis ruošiasi sumedžioti. O jeigu stambesnis grobis – elnias ar galbūt šernas – bus sumedžiotas, tai kils didžiulis medžiotojų džiaugsmo triukšmas. Nužudyto žvėries galva ir kiti įprasti grobio atributai nugalėtojams bus pateikti taip, tarsi švenčiant Kapadokijos karaliaus paėmimą į nelaisvę, jeigu spręstume pagal nugalėtoją šlovinančius trimitų ir švilpynių garsus. Patelę ar kitą ne tokį kilnų grobį sumedžiojus daugiau apgaule negu drąsa, triukšmas nekyla. Jei sumedžiojama tik stirna ar kiškis, manoma, kad toks grobis triumfo nevertas. Be to, nuo aštuntojo Ožiaragio laipsnio iki pat Dvynių⁵ švilpynių ir trimitų garsai nutyla, nebent sumedžiojamas vilkas arba kitas grėsmingesnis priešas, galbūt liūtas, tigras arba pantera, bet, ačiū Dievui, kad tokia garbė mums retai atitenka. Vis dėlto didžioji metų dalis skiriama įvairioms medžioklėms.

Albanai Azijoje⁶ turi už liūtus stipresnius šunis. Jų ir savo išradingumo padeda mi jie liūtus medžioja tarsi taikius gyvūnus. Iš tiesų nėra jokio už tuos šunis stipresnio ir drąsesnio laukinio gyvūno. Juos iš Italijos į Aziją atgabeno Heraklis, nugalėjęs trigalvį baisūną Gerioną (Hesiodas 2002: 77 [981]), ir išmokė juos pulti liūtus. Toks budelio darbas reikalauja meno, ir jie tą meną darbais savo rodo. Jeigu tau atsitiktų dalyvauti šventose medžiotojų apeigose, matytum, kaip *tiesiog skrajoja, pjaudamas mėsą, peilis* (Juvenalis 1983: 36–37 [121–122]), trumpasis durklas arba atšipęs kardas. Tačiau būk atsargus, kad kalbėdamas koku nors neatsargiu žodžiu jų neįžeistum, nes tave jie arba primuš, arba būsi paniekintas kaip nesuprantantis bendrojo gėrio, jeigu jų išmonės nepripažinsi. Šitie menai mūsų dienomis yra palaidas kilmingųjų užsiėmimas. Jie laikomi pirmaisiais dorybės elementais, jais grindžiamas trumpiausias kelias iš palaimos į aukščiausią laimę, į tikslą, kurio mūsų protėviai mokė siekti ne kuo nors kitu, o tik sunkiu dorybingu darbu iš lėto kopiant į viršų.

Galai juokiasi iš Emilijos ir Ligurijos gyventojų sakydami, kad šie testamentus surašę ir kaimynus sukviėtę maldavo ginti juos ginklais, jeigu prie jų teritorijos ribų prisiartintų karingai nusiteikęs vėžlys. Tai turėjo reikšti, kad joks užpuolimas jų neužklups nepasiruošusių. Ir kaip mūsų žmonės pašaipos išvengia, kai daug didesnę triukšmą, rūpestį ir didžiules lėšas mano esant tinkama skirti žvėrimis iškilmingai paskelbtam karui? Bet jie mažiau persekioja tuos žvėris, kurie žmonių giminei iš tiesų yra priešiškesni ir žalingesni. Vikas, lapė, meška ir kiti, dar plėšresni žvėrys paliekami ramybėje tuo metu, kai kiti žudomi, ir dažnai jie, net medžiotojams matant, nebijo daryti pikta.

Pasakojama, kad Hanibalas įsakė nužudyti romėną, kuris jo paties įsakymu dvikovoje vienas prieš vieną užmušė dramblių (Plinius AD77: Liber 8 [VII, 18]). Hanibalas pasakė, jog tas, kurį galima priversti kovoti su žvėrimis, nevertas gyventi. Nors veikiau jis tai padarė iš pavydo, nenoro belaisviui suteikti neregėtą garbę ir

triumfą ir tuo užtraukti negarbę gyvuliams, kurių galia tautas baimėje laikė. Tai kaip gali būti vertas gyventi tas, kurio niekas gyvenime nedomina, išskyrus beprasmią ir žiaurų karą su žvėrimis?

O tie, kuriuos džiugina ta medžioklės rūšis, kurios metu paukščius paukščiai persekioja, – jei manai, kad tokį paukščių gaudymo būdą galima laikyti medžioklės rūšimi, – tikrai kenčia nuo palaidos, lengvabūdiškos beprotybės. Medžioklė žemės paviršiuje, palyginti su medžiokle ore, yra rimtesnis ir pelningesnis užsiėmimas. Oro medžioklės mėgėjai skelbia, jog senovės istorikai jos išradėju laiko esant Odisėją, kuris, sugriovus Troją, pirmas graikams parodė plėšriuosius paukščius, tikrai žiūrovų nuostabai ir padėkos vertam malonumui išmokytus jiems artimas gimines žudyti. Iš tiesų jie sau išrinko didelį užtarėją, kuris *daugio žmonių miestus aplankė ir jų papročius matė* (Homeras 1997: 5 [3]), kurio apdairumo jokia klasta negalėjo pranokti, iš kurio pinklių joks priešas neištrūko sveikas, kurio neginkluoti bendražygiai Graikijos šlovę iškėlė aukščiau negu ginkluotos tūkstančio laivų įgulos. Bet ir jis pirmenybę atidavė Kirkei, kuri jo bendražygių žmogiškas sielas dainomis ir gėrimais, užkalbėjimais ir meilumu pakeitė ir savo valiai pajungė kaip panorėjusi. Todėl, kai graikams buvo paduotas įtartinas, geidulingumą žadinantis gėrimas, apdairusis Odisėjas, jo paragavęs, atsisakė gerti, kad nelemtos paleistuvės valdžion nepatektų ir nebūtų priverstas kvailai gyventi. Juk kaip tikra išmintis žino, kaip visais daiktais teisingai naudotis, taip apdairusis vyras numatė darbų apimtį ir galimas klaidas. Kai skaisčioji Penelopė ir mylimas Telemachas jo neatpažino sugrįžus, jis sumanė, kaip Graikijai atlyginti daugybės savo bendražygių klajonėse praradimą.

Nuostabi ištikimybė šuns, kuris vienintelis iš visos šeimos po ištisų dvidešimties išsiskyrimo metų šeimnininką atpažino ir net džiaugsmingai sugrįžusį pasitiko. Bet juo reikia žavėtis santūriai, kad jo šlovė medžiokliniams šunims netyčia neatitektų. Tačiau aš žinau, kad savo Telemachui jis patarė gyventi neužsiimant medžiokle, sakydamas, kad vien tik tiems skirta naujos medžioklės paguoda, kurie, Trojos kare tėvus praradę, žalą patyrė. Todėl darau išvadą, kad bergždžias yra tas menas, kurį nuo savo vienatinio sūnaus tas toks apdairus vyras stengėsi atskirti.

Iš viso to kartu su manim daryk išvadą, kad prastesnioji lytis paukščių medžioklėje yra stipresnė. Dėl to galėtum kaltinti prigimtį, nebent žinotum, kad prastesnieji visada labiau linkę plėšikauti. Medžioklė iš tiesų yra bergždžias ir varginantis užsiėmimas, kurio sėkmė niekada neatlygina išlaidų. Gali būti, jog dauguma medžiokle užsiima, kad ja prisidengę savo išlaidas sumažintų, namuose rečiau, dažniau prie svetimo stalo valgytų, kai po miškais apaugusius kalnus ir aplink ežerus bastosi, prastais apsilvilkę drabužiais, pasitenkina paprasčiausiu maistu, tuo metu jų namiškiams ir tarnams, kuriuos alkis kankina, prasta apranga žemina, ir pernelyg sunkus darbas sekina, kaip paguodą jie gali pasiūlyti smagumo, arba veikiau tuštybės, vaizdą.

Pirmąją žalą Atėnai patyrė būtent tada, kai atšaukė medžioklę draudžiantį įsakymą ir visų rūšių medžioklę oficialiai paskelbė leistiną. Pasakojama, kad Man-

tujos žiniuonis⁷ Marcelo, entuziastingai užsiėmusio paukščių naikinimu, paklausė, ar šis pageidautų, kad paukščiai būtų išmokyti gaudyti paukščius ar kad musės būtų išmokytos muses naikinti. O kai šis, prašydamas patarimo, tą patį klausimą pateikė savo dėdei Augustui, šis patarė pasirinkti muses, kad jos iš Neapolio muses išvartų ir miestą nuo nepakenčiamų kenkėjų išvaduotų. Toks pasirinkimas iš tiesų parodo, kad pavienio asmens malonumas turi būti aukojamas daugumos naudai.

Jeigu apskritai galima tikėti graikais, tai kentauro Chirono oloje Achilas iš pradžių buvo mokomas groti lyra ir kitara, o vėliau, iš jos į mišką išvestas, žudydamas ir skersdamas žvėris bei įpratęs pasitenkinti prastu maistu, prarado pagarbą gamtai bei mirties baimę paniekino. Ar nepasakojama, kad ir Bachas turėjo tą patį auklėtoją? Žinoma, kad tie, kurie tokiais norais ir polinkiais gyvena, yra pusiau žvėrys, didesnę žmoniškumo dalį paniekinę elgiasi kaip pabaisos. Nuo lengvabūdiškumo prie palaidumo, nuo palaidumo prie geismingumo, o kai užkietėja – prie bet kurios neleistinos begėdystės pereina. Poilsio jiems reikia po darbų. Po įtemptų pastangų pasimaginimas būna malonesnis tiems, kurie save plėšikavimais labai išsekino. Iki šiol medžiotojai kentauro auklėjimu dvokia. Retai tarp jų sutiksi kuklų arba rimtą vyrą, retai santūrų ir, manau, niekada supratingą. Juk Chirono namuose jie buvo mokomi būti kaip tik tokie. Juk būtent dėl to patariama vengti kentaurų pokylių (Ovidijus 1979: 320 [XII, 210 ir toliau]), iš kurių niekas negrižta nesužeistas.

Jeigu neįmanoma tikėti tomis istorijomis, kurias poetai savo vaizduotės pramanais iškraipo, tai būtina tikėti tomis, kurios, Dievo ranka parašytos, visų tautų pripažintos teisingomis. Pirmiausia istorija apie Nimrodą, Viešpaties malone galingą medžiotoją⁸. Neabejok, kad jis buvo nedoras, nes visi mokyti žmonės jį dėl šiurkštumo smerkė. Pasakojama, kad jis pasikėlė į tokias beprotybės aukštumas, kad nepabijojęs paniekinėti gamtos įstatymo, vergais padarė tuos, kurie iš prigimties savo kilme ir padėtimi buvo jam lygūs. Todėl tironijai, kurios aukščiausias laipsnis yra nepagarba Kūrėjui, kito nerado pradininko, išskyrus medžiotoją, kuris žudydamas žvėris ir kraujo klane besivolioldamas išmoko niekinti Dievą. Jis buvo pirmasis galiūnas žemėje, bet yra parašyta, jog netikėjo, kad buvo *Viešpaties malone galingas* (Pr 10, 9–10). Babilonas buvo pradžia jo viešpatavimo, kurį jis išplėtė į Šinaro žemę, ir tada, kai visi žmonės žemėje kalbėjo vienomis lūpomis ir viena kalba, ten į dangų iškilo Babelio bokštas, pastatytas ne iš akmenų, o iš bitumu dengtų plytų. Jo pamatuose nebuvo akmens, kurio vienintelio tvirtumo remiasi kiekvieno pastato Viešpatyje tvarumas.

Tačiau begėdiškas akiplėšiškumas, sunaikindamas vienybę, sunaikino kalbos vienvėgę ir pirmiausia sukėlė sumaištį, kuri pasireiškė tuo, kad save jie šlovino labiau negu Viešpatį. Iš čia kilo šis priežodis: Stiprus kaip Nimrodas Viešpaties aki-vaizdoje, galbūt todėl, kad pasireiškė tokia jo puikybė, jog net nesena potvynio bausmė jo nepamokė, kad Viešpaties aki-vaizdoje nedera savimi didžiuotis ir iš žmonių sau reikalauti tik Dievui deramo paklusnumo, kurį atkakliai savinasi, kadangi žinoma, jog potvynis įvyko prieš kalbų sumaišymą. Iš tiesų Babilonas iš savo auksinės taurės nugirdė visą pasaulį⁹, ir prieš aukščiau stovinčią Jeruzalę¹⁰ pastatė

neabejotinai pražūčiai skirtą stovyklą, kurios visi kariai yra prakeikti amžinuoju palaimintųjų prakeiksmu.

Esavas irgi mėgo medžioklę ir tuo nusipelnė, kad apgaulės keliu netektų tėvo palaiminimo¹¹. Miške jis taip išalko, kad nesuvaldomo alkio genamas už saują menkaverčių lėšių savo pirmagimystę pardavė ir paveldimos vergovės jungą savo palikuoniams paliko, kad jaunesniojo brolio, kuris namuose leisdavo laiką, valdžiai savo sprandus palenktų. Esavo rankos pasišiaušusiais plaukais buvo tankiai apaugusios ir, pratęs prie klajonių miške, jis nemokėjo mandagiai elgtis ir prašmatniusius savo apdarus kartu su geromis manieromis palikdavo namuose, nes nuolatos būdavo užsiėmęs medžiokle. Jis troško savo brolio kraujo, tačiau, iš anksto palenktas jo dovanomis, leidosi jo įkalbinėjamas, nors žinojo, kad Dievo malonė jam suteikė pirmenybę tėviškojo palaiminimo reikale.

Jie giriasi, kad medžioklės paukščiais pradininkas buvo Makabėjus, bet jis didesniais dalykais užsiėmęs, kaip manoma, prakilniau gyveno: sėkmingai kariavo, broliams grąžino laisvę, patobulino įstatymus, pataisė papročius, išvalė šventąsias vietas, šventyklos fasadą išpuošė aukso vainikais, nes tikėjo, kad iš jos kyla visos jo pergalės, ir nė į vieną jo veiksmą *slapčia neįslinko joks savanaudiškas malonumas ir nepareikalavo savo dalies* (Lucanus 1962: 86 [391]). Mūšio lauke kritęs už savo brolius, jiems kaip paveldą paliko teisėtą karą.

Tu, kuriam nuo pat pirmųjų gyvenimo metų gamta skyrė vadovautis protu, pradėk nuo patriarchų duoto įstatymo, pereik prie karo vadų, toliau prie teisėjų ir karalių, peržvelk pranašų gretas, išstirk dievobaimingos liaudies pareigas ir siekius; ar senųjų įstatymų eilėje perskaitysi tuos, kuriuos išleido medžiotojai? Rodos tik edomitai¹², išmaelitai ir Viešpaties nepažinusios gentys. Kur yra tie, klausia pranašas (arba, jeigu nori, pranašo įkvėptas raštininkas), *kurie žaidė su padangių paukščiais?* (Bar 3, 17) Ir tarsi turėdamas omeny tuos, kurių gyvenimas yra žaidimas, prisiminė tuos, kurie išnyko su savo paukščiais ir pasmerkti nugarmėjo į pragarą. Paklausk savo tėvų ir jie tau pacituos tavo protėvius, ir pasakys, kad niekada nėra skaitė apie medžiotoją, kuris būtų tapęs šventuoju.

O jeigu norėtum medžiotojų vardą pagirti remdamasis pranašų pažadu, kad Dievas pasiųs medžiotojus, kurie klaidatikius išmedžios ir žemumose, ir aukštumose¹³, turėtum žinoti, kad ruošiesi garsinti gyvulišką gyvenimo būdą, nes medžiotojų tuštybė neturi būti giriama.

Ir, žinoma, tavęs neturi paveikti dievobaimingame, nors ir nekanoniniame, Šventajame rašte aprašytas ir tavo paties pateiktas atvejis, kai kankinį Placidą, dar žinomą Eustachijaus vardu, medžiojantį Dievas aplankė, nes tas atvejis nieko per daug nekeičia, nebent norėtum girti bažnyčios persekiotojų siautėjimą remdamasis tuo, kad iš jų tarpo Paulius buvo pašauktas apaštalaui ir padarytas vienu šlovingiausių evangelijos skelbėjų.

Buvo medžioklei atsidėję garsūs vyrai, Aleksandras ar galbūt Cezaris, bet ar rasi tarp jų filosofą arba tą, kurį žmonės manytų išminčiumi esant? Ar rasi Sokratą,

Platoną, Aristotelį, Seneką, Soraną¹⁴ arba tą, kuris savo išmintimi ir dora būtų nustelbęs visus ne tik savo miesto, bet ir pasaulio stebuklus, kaip tai padarė Architas iš Tarento?¹⁵

Bet grįžkime prie mūsiškių, prie tų, kurie mokymo teisingumu, pavyzdžio dorumu ir tikėjimo galia pasižymėjo. Ar tarp Augustinų, Jeronimų, Laurencijų, Vincentijų, galiausiai visoje Bažnyčios Tėvų bendruomenėje rasi bent vieną, kurį būtų persekiavusi medžioklės manija? Net ir mūsų laikais skaudžiais pavyzdžiais esame mokomi nuo tokios neramos veiklos susilaikyti, kai mūsų didikų medžioklėje pražudo tikri įvairūs dieviško pasipiktinimo daromi stebuklai: tie, kurie gyvena kaip gyvuliai, neretai susilaukia gyvuliškos šio gyvenimo pabaigos. Dievo ranka nepasigaili net ir pačių karalių ir už jų piktadarybes skaudžiai baudžia. Jų vardų ir bausmės pavyzdžių neminime ne todėl, kad jų trūktų, bet veikiau todėl, kad dėl jų gausos sunku pasirinkti, ir dėl to, kad nesukeltume pernelyg didelio sielos skausmo aitrindami dar šviežias, galias žaizdas. Net ir namuose turime pavyzdžių daugiau, negu reikia.

O kai kurie šitos tuštybės įkvėpimo skatinami puola į tokią beprotybę, kad tampa prigimties priešais. Jie pamiršta savo padėtį, paniekina dieviškuosius sprendimus, kai žvėrių gynimui pajungia Dievo paveikslą ir šitaip jį pažemina. Ir nebijo už žvėrelį sunaikinti žmogų, kurį Dievo vienatinis savo krauju atpirko. Žvėris, kurie yra gamtos nuosavybė ir pagal įstatymą priklauso tiems, kurie juos paima, žmogiškas akiplėšiškumas drįsta savintis net akivaizdoje Dievo, kuris tą patį įstatymą visiems davė ir kuriuo tarsi viską gaubiančiu tinklu apdengė. Labiau stebina tai, kad pagal jų įsakymus kilpų statymas paukščiams, žabangų rengimas žvėrimis, jų viliojimas masalais ir švilpynėmis, taip pat gaudymas bet kokiais kitokiais spąstais dažnai tampa nusikaltimu, už kurį baudžiama arba turto, arba kūno narių ir gyvybės atėmimu. Kalbama, jog dangaus paukščiai ir jūros žuvis yra bendra visų nuosavybė, kurią tačiau medžiotojai [karaliaus vardu] savinasi visur, kur tik panori. Netiesk į juos savo rankos, nemėgink jų liesti, kad ir tu, apkaltintas jo didenybės įžeidimu, netaptum medžiotojų grobiu.

Žemdirbiai neleidžiami į savo laukus, kad tik žvėrys galėtų laisvai klajoti. Kad turėtų daugiau ganyklų, iš žemdirbių atimama sėjai tinkama žemė, bendrų ganyklų plotai, o žydinčiose pievose neleidžiama statyti avilių ir net pačioms bitėms trukdoma laisvai skrajoti. Gera sakai, kad visa savo galia jie negali išbaidyti gylių ir kitų kenkėjų, kurie ne žvėris, o galingųjų malonumus gadina, kai net uodas, keršydamas žmogui, savo aštrų geluonį naudoja tiesiai prieš žvėris.

Tad jeigu gyventum čia, tai būtum priverstas metai iš metų išpirkti arba prarasti savo pasėlius. Pasirink kurią tik nori iš piliečių lygybės teisių, vis tiek tau neišvengiamai grės arba turto, arba gyvybės netektis. Jeigu kas nors iš medžiotojų kirstų tavo žemių ribas, tai visa, ką namuose turi, nedelsdamas pagarbiai jam pateik, o jeigu ko nors namuose neturi, bet kaimynas turi, tai jo naudojimuisi nupirk, kad jis, remdamasis edikto galia, prieš tavo valią tavo nuosavybės neatimtų ir, apkaltinęs nepagarba bei panieka, nepatrauktų tavęs į šimtinės arba provincijos vietininko,

arba keliaujančio karaliaus teisėjo, arba net galbūt į paties karaliaus teismą atsakyti į kaltinimą valstybės išdavystė. Juk valstybės išdas turtėja, kai dėl kurios nors priežasties priverčia šeimą daryti išlaidas.

Kad neatrodytų, jog medžioklė ir kitas tuščias dvirškių pramogas savo stiliumi užsipuolu neapykantos, o ne samprotavimo vedamas, lengvai ir laisvai sutinku, kad ją reikia priskirti prie gėriui ir blogiui abejingų dalykų, nebent jos teikiamas besaikis malonumas vyrišką sielą silpnintų ir proto pamatus griautų. Tačiau dėl to reikia kaltinti ne ją. Juk kai vlynas nugirdo, kaltas ne jis, o geriantysis. Ir kai senis mąsto vaikiškai, dažniausiai kaltas ne jo amžius, bet ydos. Vadinasi, medžioklė irgi gali būti naudinga ir garbinga, jeigu atsižvelgiama į vietą, laiką, būdą, asmenį ir tikslą. Juk asmuo puošia veiklą, kai vykdo savo pareigas ir nesikėsina į svetimas. Ir niekas jam netinka labiau negu tai, kas labiausiai dera jo pareigai. Juk Etikas, atskiriems asmenims priskirdamas deramus dalykus, aiškiai sako: *Kiekvienam labiausiai tinka tai, kas labiausiai jo* (Ciceronis 44 pr. Kr. a.: Liber 1 31).

Tad ką bendro tu ir aš turime su medžiokle? Juk gėdingiausia apleisti savą ir uoliai užsiimti svetima veikla. Ką bendro su paprasta ir gal net su valstietiška veikla gali turėti tas, kuris valstybės valdymo ženklais paženklintas? O kad liaudis eitų paskui vadovą, mokytojas skleistų mokslą, teisėjas persekiotų nusikaltėlius, darbštieji būtų valdžios apdovanojami, paprasti žmonės užsiimtų paprastais dalykais, kilmingesnieji – garbingesniais, o prasti dalykai būtų skirti vergų padėtyje esantiems.

Juk tai, kas garbingiems bjauru (ar Sėjui, ar Ticijui), tinka mūsų Krispui.

(Juvenalis 1983: 28 [IV, 13–14])

Mat nors kūnas turi daug organų, tačiau visi jie skirti ne tam pačiam veiksmui, bet kiekvienas atlieka tik jam vienam skirtas pareigas. Tai kodėl tu, kuris medžiotojui neatiduodi savųjų, saviniesi jo pareigas? Ar nieko gėdinga nematytum, jeigu medžiotojas kėsintųsi į karaliaus arba popiežiaus pareigas? Tai tikrai dar gėdingiau būtų, jeigu kuris nors iš šių didžiūnų nusižemintų iki žiauraus ir kruvino medžiotojo darbo. Ir iš tiesų gėrio meilė visada siekia kilti į viršų ir, priešingai, ydos skatulys pats savaime smukdo žemyn.

Tikslas taip pat gali išaukštinti veiklą, kai ji grindžiama arba būtinybe, arba naudos didinimu, arba dorybingumo sklaida, nes siekis turi galią pakeisti visą veiklos pamatą¹⁶. Mat, pasak filosofo, tavo siekis tavo vardu tavo veiklą ženklina. Todėl nėra nieko smerktino, kad tėvo pavedimu Esavas išėjo medžioti siekdamas pasotinti tėvo alkį ir paklusnumu užsitarnauti pažadėtą brangųjį palaiminimą¹⁷. Mat jeigu to padaryti nenusikalstant nebūtų galima, tai toks svarbus patriarchas jokių būtų nebūtų sūnaus siuntęs atlikti tokio darbo ir palaiminimo malone nebūtų žadėjęs už jo atlikimą skirti tautų valdovu. Bet galbūt Esavas iš įpratimo ir dėl nesaikingo pomėgio tam darbui skyrė daugiau negu leistina laiko ir tuo uždelsimu atsidūrė pavojuje. Niekas nekaltinamas už tai, kad neišvengiamos būtinybės priverstas teisėtomis pastangomis palaiko gyvybę.

Kurie vengia pasyvaus poilsio ir sunkiais pratimais pratina savo kūną prie darbo, kurie vengia ydingo kūno nepaslinkimo ir visuose reikaluose išsaugo asmens orumą, tie niekada nepatiria teisingo priekaišto geluonies dūrių. Juk veikla ne pati savaime, o tik dėl tikslo tampa nusikalstama. Ir jokia iš malonumo kylanti dorybė nepateisina veiklos, nes malonumas yra dorybės patėvis. Aš kalbu ne apie tą malonumą, kuris kyla iš ramybės, kantrybės, geranoriškumo, pakantumo ir džiaugsmo Šventojoje dvasioje¹⁸, o apie tą, kuris yra puotavimo, gėrimo, pokylių, dainavimo ir šokių, varžybų prabanga, paleistuvavimo ir įvairių nešvarių dalykų draugas, kuris net kiečiausias sielas minkština ir kažkokia prigimties apgaule vyrus daro ištižusius ir pagedusius labiau negu moterys.

Laikas taip pat medžioklės kaltę mažina ar net panaikina. Bet dažniausiai tik tais atvejais, kai jis palankus atlikėjams. Todėl medžioklei netinka nei religinėms apeigoms skirtas, nei prigimtinių tvarkos neatitinkantis, nei neatidėliotinam pareigų atlikimui skirtas laikas.

Bet apie tuos dalykus pakaks, nes ne apie medžioklę pasakoti, o apie dvariškių pramogas pasiūlyta šnekėti.

Į vietą taip pat reikia atsižvelgti – būtent, ar tai yra asmens, ar bendruomenės, ar vieša teritorija; ar medžiojant nebus kam nors pakenkta; ar toje vietoje leidžiama medžioti, ar ji dėl savo garbingumo ir šventumo nuo tokio pobūdžio veiklos nėra apsaugota. Juk tas, kuris neprotingai įsibrauna į svetimą teritoriją, įstatymo kilpomis traukiamas atsakomybėn. O girtinas tas medžioklės būdas, kai medžiojama saikingai (ir, jei tai įmanoma, naudingai), kaip pataria komedijų autorius – *Nieko per daug* (Terenti 166 pr. Kr.: 61). Juk ir išminčius bus pavadintas bepročiu, o teisuolis neteisingu, jei siekdamas dorybės peržengs saiko ribas (Horatii 21 pr. Kr. a.: Liber 1 VI, 15). Tačiau nėra nieko gėdingesnio, negu leisti apsijuokti žiūrovų akivaizdoje, kai nesimokęs ir neišmanydamas meno, stengiesi jį demonstruoti, panašiai kaip kad kalbėtum kalba, kurios net neketini išmokyti.

Bet egzistuoja ne tik nuo šios, bet ir nuo kitų, dar lengvabūdiškesnių ir malonesnių veiklų visam laikui atskirti asmenys: tie, kurie šventiesiems ordinams priklauso, ir tie, kurie vadovauja svarbiausioms administravimo įstaigoms, nes jie bus kaltinami už tai, už ką kitiems atleidžiama kaip už smulkų nusižengimą. Ir iš tiesų visada kaltesni tie, kurie niekais paverčia jau įsigaliojusią sutartį, negu tie, kurie trukdo ją sudaryti. Be to, medžioklė savo vargšams klientams ne tik trukdo kilti dorybės ir tiesos laiptais, bet net ir aukščiausiems dvasininkams atima jau pasiektą laipsnį. Kalbama, kad apie tai, kaip ir apie daugelį kitų dalykų, puikiai pasisakė Temistoklis: *Aukštas pareigūnas privalo būti atskirtas nuo žaidynių ir visokių kitokių lengvabūdiškų dalykų, kad neatrodytų, jog valstybė užsiima žaidimais ir demonstruoja trūkumus, švaistydama savo orumo likučius. Bet jeigu valdantiejiems pasitaikytų išsilaisvinti nuo darbų (kas retai atsitinka), tai tiems, kurie dar yra jauni, turi būti leidžiama trumpam pamiršti oficialų orumą ir būti sau atlaidesniems, nes brėsdami jie valstybei atsiųgtų naudingumą*. Tokie yra jo žodžiai. O kad jį išgirstų mūsų valdovai ir, atėję į

protą, rimtus valstybės reikalus laikytų svarbesniais už savo pramogas. Juk tada visas valstybės kūnas savo sveikatos galia suklestėtų. Tada jai būtų suteikta puikiausios dermės rūšis ir ji būtų papuošta elegantišku, jai derančiu grožiu, jei *kiekviena atskira dalis užimtų jai deramai skirtą vietą* (Horatius 1936: 87)¹⁹ ir jei būtų tinkamas pareigų paskirstymas, o ne sumaištis. Šitai su sąlyga, jei bus vadovaujamasi geriausiu gyvenimo vedliu – prigimtimi (Ciceronis 44 pr. Kr. b.: 19). Tačiau dabar tuo, kas pridera gydytojams, užsiima amatininkai, gydytojai verčiasi amatais (Horatii 21 pr. Kr. a.: Liber 2 I, 115–16), o tarnybų vadovų ir žemesnėms pareigoms skiriami medžiotojai ar net nusikaltėliai, ir privačių asmenų begėdystė arba dalyko neišmanymas drįsta kištis į valstybės reikalus.

Literatūra

- Ciceronis Tulli, Marcus. 44 pr. Kr. a. *De Officiis*. <<https://archive.org/details/lucancivilwarboo00-lucaoft/page/86/mode/2up>> [žiūrėta 2021 08 23]
- Ciceronis Tulli, Marcus. 44 pr. Kr. b. *Laevius De Amicitia*. <<https://www.thelatinlibrary.com/cicero/amic.shtml#19>> [žiūrėta 2021 08 26]
- Hesiodas. 2002. *Teogonija*. Iš senosios graikų k. vertė Audronė Kudulytė-Kairienė. Vilnius: Aidai.
- Homeras. 1997. *Odisėja*. Iš senosios graikų k. vertė Antanas Dambrasukas. Vilnius: Vaga.
- Horatii Flacci, Quintus. 21 pr. Kr. a. *Epistulae*. <<https://www.thelatinlibrary.com/hor.html>> [žiūrėta 2021 08 19]
- Horatii Flacci, Quintus. *Sermones*. 30 pr. Kr. b. <<https://www.thelatinlibrary.com/hor.html>> [žiūrėta 2021 08 19]
- Horatius Flaccus, Quintus. 1936. *Ars Poetika*. Iš lotynų k. vertė Aleksys Churginas. Kaunas.
- Juvenalis. 1983. *Satyros*. Iš lotynų k. vertė Aleksandra Bendoriūtė. Vilnius: Vaga.
- Lucanus, Marcus Annaeus. 1962. *Pharsalia*. Lucan, *The Civil War*, with an English translation by J. D. DUFF. London: William Heinemann LTD.
- Ovidijus. 1979. *Metamorfozės*. Iš lotynų k. vertė Antanas Dambrasukas. Vilnius: Mintis.
- Plinius Secundus, Caius. AD77. *Naturalis Historia*. <https://penelope.uchicago.edu/Thayer/L/Roman/Texts/Pliny_the_Elder/8*.html> [žiūrėta 2021 08 20]
- Terenti Afri, Publius. 166 pr. Kr. *Andria*. <<https://www.thelatinlibrary.com/ter.andria.html>> [žiūrėta 2021 08 25]
- Vergilijus. 1989. *Eneida*. Iš lotynų k. vertė Antanas Dambrasukas. Vilnius: Vaga.

Nuorodos

- ¹ Mirtingasis nesupranta didybės, – panašus jis į nugaištančius gyvulių (Ps 49, 21).
- ² Žmogus yra lyg vėjo dvelktelėjimas, – jo dienos lyg dingstantis šešėlis (Ps 144, 4).
- ³ Iš pradžių įsteigtas kaip baudžiamasis teismas Atėnų Areopagas vėliau tapo galingu įstatymų leidybos ir vykdomosios valdžios organu. Žr. Valerii Maximi Factorum et Dictorum Memorabilium Libri Novem, 2.6.4. <<https://www.thelatinlibrary.com/valmax2.html>> [žiūrėta 2021 08 23]
- ⁴ Taigi jis tuoj melagingais sparnais sudrebina orą / Ir ilijietį [tebietį] pagrobia, Tasai [Ganimedas] ir dabar tebeįpildo / Gėrimą į taures, nors ir skersakiuoja Junonė.
- ⁵ Laikotarpis maždaug nuo sausio pirmos iki gegužės dvidešimt antros dienos.
- ⁶ Senovės Albanija užėmė teritoriją Rytuose nuo Kaspijos jūros.
- ⁷ Vergilijus, kuris viduramžiais buvo laikomas žiniuoni.
- ⁸ Kušui gimė Nimrodas, pirmasis galiūnas žemėje. VIEŠPATIES malone jis buvo galingas medžiotojas, dėl to ir sakoma: „Kaip Nimrodas VIEŠPATIES malone galingas medžiotojas“¹⁰. Jo karalystės pradžioje buvo Babilonas, Erechas ir Akadas – miestai Šinaro krašte (Pr 10, 10).
- ⁹ Babilonas buvo auksinė taurė VIEŠPATIES rankoje, nugirdanti visą žemę (Jer 51, 7).

¹⁰ *Bet aukštybių Jeruzalė laisva, ir ji yra mūsų motina* (Gal 4, 26).

¹¹ *Esavas buvo įgudęs medžiotojas, laukus mėgstas vyras...* (Pr 25, 27 ir toliau).

¹² *Ten yra Edomas, jo karaliai ir visi vadai, kurie, nors ir galingi, paguldyti su žuvusiais nuo kalavijo, – jie guli su neapipjaustytaisiais, su žengiančiais į Duobę* (Ez 32, 29–30).

¹³ *Po to pasiūsiu daug medžiotojų, kad juos sumedžiotų visuose kalnuose ir kalvoose ir visų uolų urvuose* (Jer 16, 16).

¹⁴ „Soranas (gr. *Sōranos*) Efezietis (II a. po Kr.), gr. gydytojas, vadinamosios metodikų mokyklos šalininkas...” *Antikos žodynas*, Vilnius: Alma littera, 1998, p. 468.

¹⁵ „Architas Tarentietis (apie 380 pr. Kr.) graikų politikas, filosofas, pitagorininkas, matematikas.

Pitagorizmo iš jo mokėsi Platonas.” *Antikos žodynas*, Vilnius: Alma littera, 1998, p. 47.

¹⁶ Paprasčiau tariant, tikslas pateisina priemonės.

¹⁷ Kai Izaokas buvo senas ir jo akys buvo taip aptemusios, kad nebegalėjo matyti, jis pasišaukė savo vyresnįjį sūnų ir jam tarė: „Mano sūnau!“ O šis atsiliepė: „Aš čia“. Jam tarė: „Matai, kad jau pasenau. Nežinau savo mirties dienos. Taigi imk savo ginklus – strėlinę ir lanką, išeik į laukus ir sumedžiod man žvėrienos. Tuomet paruošk man gardų valgį, kaip aš mėgstu, ir atnešk jį man pavalgyti, idant prieš mirdamas tau suteikčiau savo sielos palaiminimą“ (Pr 27, 1–4).

¹⁸ *Dvasios vaisiai yra meilė, džiaugsmas, taika, kantrybė, malonumas, gerumas, ištikimybė, romumas, susivaldymas* (Gal 5, 22).

¹⁹ *Lai vietos, jam skirtos, kiekvienas žanras žiūri.*

Iš lotynų kalbos vertė prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS

Klaipėdos universitetas

Versta iš Ioannis Saresberiensis episcopi Carnotensis Policratici sive De nugis curialium et vestigiis philosophorum libri 8; recognovit et prolegomenis, apparatu critico, commentario, indicibus instruxit Clemens C.I. Webb. 1909. Oxonii E Typographeo Clarendoniano
<<https://archive.org/details/ioannissaresberi01johnuoft/page/n13/mode/2up>> [žiūrėta 2021 08 23]